

III. Poučné rozprávania.

Tob, Jdt, Est, Rút

Tvorí osobitnú skupinu starozákonných spisov, lebo sa vyznačujú rovnakými literárnymi vlastnosťami, ktorými sa líšia od ostatných dejepisných kníh.

Kniha Tobiáš

- 1. Názov.** Gr. *Kniha Tóbitových príbehov*, hebr. Kniha Tóbiho, *tóbi* - moje dobro, skrátene teoforického mena *Tóbijáh* (Tobiáš - Jahve je dobrý). Vulg používa meno Tobiáš pre obidvoch, otca i syna, v Novej Vulgáte sa otec je Tóbi a syn Tobiáš.

Miesto v kánone – je deuterokánonickým spisom.

Obsah knihy. Príhody Tóbiho, deportovaného s rodinou Ninive. Aj v zajatí zachovával Mojžišov zákon a konal skutky milosrdenstva, aj napriek prenasledovaniu, strate majetku, slepote a výčitkám jeho manželky.

Paralelne sa opisuje utrpenie jeho príbuznej Sára, Raguelovej dcéry, v médskom meste Ekbatana. Tóbi a Sára sa vo svojom súžení obracajú k Bohu o pomoc. On posielal anjela *Rafaela* (hebr. Jahve uzdravuje).

Tóbi chce zabezpečiť syna posielal Tobiáša do Ráges ku Gabaelovi, aby u neho vybral požičané peniaze. V podobe testamentu mu dáva otcovské napomenutia a rady. Tobiáša na ceste sprevádza anjel Rafael a radí mu, nevestu a uzavrie s ňou manželstvo. Rafael medzitým prevezme od Gabaela peniaze, prinesie ich Tobiášovi. Po návrate do Ninive, podľa anjelovej rady uzdraví otca od slepoty. Rafael obom prezradí, že je Pánovým anjelom a zmizne. Tóbi ďakovnou piesňou zvelebuje Pána a prorockým chválospevom.

2. Pôvodný text Knihy Tobiáš bol napísaný v semitskej reči, ale biblisti stále debatujú o tom, či to bolo v hebrejčine alebo v aramejčine.

3. Rozdelenie knihy:

Prológ (1,1-2).

- I. Skúšky a utrpenia spravodlivých (1– 3)
- II. Cesta Tobiáša s anjelom Rafaelom do Ekbatany (4 – 12)
- III. Tóbiho chválospev, predpovede a posledné napomenutia (13 – 14)

Epilóg (14,12-15).

4. Literárny druh. Knihy sa navonok javí ako historický román. Autor nemal za cieľ podať presné historické a zemepisné údaje. Jemu šlo viac o literárne spracovanie udalostí s cieľom náboženského a mravného poučenia. Anjel Rafael je protikladom zlého ducha Ašmodaja / Asmodej (hebr. Ničiteľ, Záhubca).

Kniha bola napísaná okolo r. 200 pred. Kr.

5. Náboženská náuka.

1. Odplata za ľudské činy. Kniha podáva tradičné učenie o časnej odplate ľudských činov. Tóbi sa stal obeťou nezaslúženého nešťastia, keď plnil predpisy Zákona. Sára sa dostala do osídíel zlého ducha. A obidvaja sa stali terčom nespravodlivej sarkastickej kritiky až natoľko, že si žiadali zomrieť. Boh však vyslyšal ich prosby a zasiahol do ich života prostredníctvom anjela Rafaela, ktorý ich vyliečil a vyslobodil z utrpenia. Kniha má za cieľ poukázať na mimoriadnu Božiu pomoc spravodlivým a bohobojným ľuďom. Vedie čitateľa k vernosti Zákonu, k modlitbe a k trpezlivosti v životných skúškach.

2. Boh. Svätopisec vyzdvihuje Božiu transcendentnosť. Boha nazýva „Kráľom vekov“ 13,7, „Kráľom nebies“ 13,13, preto ho ľudia majú oslavovať, chváliť a velebiť 13,3.7.16. Boh je „svätý“ 12,12.15, obklopený slávou 12,15, ale je aj milosrdný 3,2 a otcovský 13,4. On prebýva na nebesiach 5,17 a v jeruzalemskom chráme 3,10.17.

3. Náuka o anjeloch. Boh komunikuje s ľuďmi prostredníctvom anjelov. Rafaelova osoba a jeho poslanie je však jedinečným javom v Biblii. On nie je iba ochrancom ľudí 5,21-22, ale aj ich sprievodcom na cestách a uzdravovateľom 3,17; 6,7-9), sprostredkovateľom manželstva kap. 7 a príhovorcom u Boha 3,16 s 12,12.

4. Rodinný život. Svätopisec Tobiáša v jej prirodzenom životnom prostredí, v rodine, s jej ťažkosťami, napätiami, utrpeniami, ale aj s jej radosťami a rodinným šťastím. Zdôrazňuje čnosti, ktoré napomáhajú svorné spolunažívanie rodiny, najmä úcta k rodičom 1,8; 3,10.15; 4,3-4; 6,15; 14,12-13. Starosť o synovo manželstvo je stredobodom Tóbiho rád a usmernení Tobiášovi 4,12-13 a manželstvo podľa Božej vôle je ústrednou časťou celej knihy kap. 6 – 8.

5. Nábožný život. Prejavuje sa dobrými skutkami, vyniká almužna 1,16; 2,2-4; 4,7-11.16-17; 12,8-9) a súcit s mŕtvymi 1,17-18; 2,3-8; 4,4; 14,12-13. Zoznam čností a skutkov milosrdenstva v Tóbiho testamente 4,3-21 a jeho odporúčania pred smrťou 14,8-11 vyzdvihujú vznešený ideál náboženského a mravného života. Osobný nábožný život sa zakladal na bázni pred Bohom 1,12; 6,18; 8,4.7 a prejavoval sa vo vernosti Bohu 1,12; 2,2; 4,5; 14,8-9), v zachovávaní predpisov Zákona o uzavieraní manželstva medzi príslušníkmi rodu 6,16; 7,10.12, o láske k rodine a k bratom z vlastného pokolenia 1,3. a o spravodlivej odmene za vykonanú prácu 5,3.7.10.15; 12,1. Charakteristické črty mravného života nábožných Židov boli hlavne poctivosť 4,6, striedmosť a manželská čistota 8,7. Modlitba posväcuje celý ľudský život 6,18; 8,4-8 a posilou v utrpení 3,2-6.11-15, chvála a zvelebovanie Boha 8,15-17; 10,11.13; 11,14.17) a vzdávanie vďaky za milosrdenstvo a spravodlivosť 3,2-4).

6. Videnie budúcnosti. Tóbi si je vedomý, že patrí k národu, ktorého príslušníci sú „synmi prorokov“ 4,12. Svoj osobný a národný osud v zajatí interpretuje vo svetle prorokov: nešťastie, ktoré ich zastihlo, bolo trestom za ich hriechy 2,6. a vyzýva svoj ľud k obráteniu 13,2-10. Vidí nový Jeruzalem, ktorý sa stane centrom kultu jediného Boha pre všetky národy 13,11-18. Kniha Tobiáš sa v mnohom približuje k novozákonnému posolstvu.

KNIHA JUDITA

1. Názov. Kniha Judita je poučný spis - podľa hrdinky, mladej židovskej vdovy Judity (hebr. *Jehudit* = »Židovka«), zachránila Judeu a sväté mesto Jeruzalem.

Miesto v kánone - deuterokanonický spis

Obsah. Jdt 1-3 Predstavuje silu asýrskeho vojska. Nabuchodonozor vysiel voľvodcu Holofernesa na vojenskú výpravu na západ proti krajinám. Ostatní králi a kniežatá zo strachu poddávajú Holofernesovi bez boja.

4-8 Nebezpečenstvo hrozí aj Judskej krajine. Židia s dôverou obracajú na Boha a modlitbou a pôstom ho prosia o pomoc. V asýrskom tábore náčelník Ammončanov Achior informuje Holofernesa, o Božej ochrane ľudu a odrádza ho od vojenského ťaženia. Urazený Holofernes vydá vo svojej pýche Achiora do rúk obyvateľov mestečka Betulie, odsúdenej na smrť hladom a smädom. Objavuje Judita, židovská vdova, ktorá povzbudzuje k dôvere v Boha

9-16 Po vzývaní Božej pomoci a s vedomím predstavených mesta Judita prejde do nepriateľského tábora Predstiera útek z mesta, získava si úplnú dôveru Holofernesa a svojou krásou a úlisnými rečami ho úplne očarí. Po bohatej hostine Judita mečom odne opitému Holofernesovi hlavu a utečie do Betulie. Obyvatelia prestrašených Asýrčanov porazia. Vtedy sa Achior obráti na vieru v izraelského Boha. V Betulii a v Jeruzaleme sa konajú veľké oslavy na počesť Judity, ktorá zvelebuje Boha a ďakuje mu za vyslobodenie z hrozného nebezpečenstva

2. Hebr. text sa nezachoval

Existujú 3 preklady do gréčtiny a 2 do latlatinčiny.

3. Historické oznamovanie. Historické, chronologické, geografické a iné údaje spôsobujú veľa vážnych problémov, lebo nezodpovedajú vedeckým poznatkom z dejín starovekého Blízkeho východu.

4. Hypotetický záver. Kniha Judita nie je historický spis v pravom zmysle slova.

5. Literárny druh - Midraš, literárny druh židovského výkladu a aktualizácie Biblie, ktorý Židia začali používať po babylonskom zajatí.

6. Autor - neznámy

Vznik - koncom 2. alebo začiatkom 1. storočia pred Kr.

7. Náboženská náuka

1. Náuka o Bohu. Kniha predstavuje spásnu pomoc Boha v nebezpečenstve a v súžení. vyzdvihuje jeho všemohúcnosť 4,13; 8,13; 15,10; 16,5.17 a veľebu 5,8; 6,19; 9,12; 11,17; 13,18. Ozajstným Pánom dejín nie je Nabuchodonozor, ale Jahve.

Vyžaduje od človeka verné zachovávanie zákona a zmluvy a nadovšetko nezlomnú vieru a dôveru v jeho pomoc o ktorú vždy možno oprieť.

2. Špecifické náboženské prvky knihy. Osoba Achióra svedčí o otvorenosti helenistického judaizmu voči cudzincom, o čom svedčí aj Kniha Rút a Kniha Jób. Achiór je pohan, príslušník Ammončanov, ktorí spôsobili Izraelu veľké utrpenie v časoch kráľa Šaula 1 Sam 11 a proroka Jeremiáša Jer 41. Achiór vyznáva vieru vyvoleného národa 5,5-21), trpí pre ňu 6,10-13 a je prijatý do Božieho ľudu 14,10.

Judita hlboko veriacia žena so spoluobyvateľmi sa obracia na Boha chválospevmi 13,14.17; 15,13-14; 16, prosbami 6,19; 9,12-14; 13,4-7, modlitbami, pôstom a pokáním 4,9-12. Odmladi je vdovou a ostáva ňou aj po víťazstve 16,22. Dáva prednosť vdovskému stavu, čo je úplne nový postoj v porovnaní s bežnými názormi Starého zákona.

Lest', zvodnosť a vraždu treba chápať podľa vtedajšej vojenskej stratégie a taktiky a podľa zákona odvety. *Ten, čo chcel zviest' Izrael, je sám zvedený a oklamáný* Gn 27,1-25; 34,13-29; 37,32-34. Autor nevyslovuje morálny úsudok o Juditinom konaní.

KNIHA ESTER

1. Názov. Podľa hlavnej osoby Ester (perzské meno = asi „Hviezda“ jej židovské meno bolo *Hadassá* – „Myrta“ 2,7, svojou rozumnosťou a príhovorom u kráľa Achašveróša (Xerxes I., 486-465 pred Kr.) odvrátila hroziace prenasledovanie a záhubu Židov v Perzskej ríši.

2. Text. Text Knihy sa zachoval v dvoch verziách: v hebrejskej a gréckej.

3. Obsah. Perzský kráľ Achašvéroš [Xerxes I.] zhromaždí veľmožov a princov všetkých krajín svojej ríše a usporiada pre nich v Súzach veľkú hostinu. Žiada, aby sa na hostinu dostavila aj kráľovná Vasti. Ona odoprela prísť, jej miesto zaujme židovská sirota Ester. Jej strýc a poručník Mardochej odhalí sprisahanie proti kráľovi a zachráni mu život. Neskôr Aman, najvyšší hodnostár po kráľovi, plánuje záhubu Židov, ktorí v osobe Mardocheja odmietajú štátne náboženstvo a lósom - *pur* určuje na to 13. deň mesiaca adara (február/marec). Kráľ jeho plán prijíma a vydáva nariadenie, aby sa v určený deň vyvraždili všetci Židia v celej ríši. Ester a Mardochej modlitbou prosia Boha o záchranu svojho národa. Ester s nasadením života v poslednej chvíli zmari Hamanove úklady proti Židom a dosiahne od kráľa, že odsúdi Hamana na šibenicu, ktorú on sám dal postaviť pre Mardocheja. Na pamiatku tejto záchrany Židov pred vyhubením v Perzskej ríši slávi sa 14. a 15. adara sviatok Purím (lósov).

3. Histor. rámec

Literárny druh - historický román
„čím kto hreší, tým trestaný býva“

4. Autor neznámy

čas 3./2. stor. v Mezopotámii

5. Náboženské poučenia

1. Náboženský postoj Židov. V hebr. texte knihy cítiť prepiaty nacionalizmus. V gr. je náboženský horizont Židov širší, sú otvorenejší voči pohanskému prostrediu. Židia boli v ustavičnom boji proti totalitnej politickej moci a ich nekompromisný náboženský postoj im často zapríčiňovali kruté prenasledovanie. Viera a náboženské vyznanie sa často protiví mocnárom a mentalite tohto sveta; najväčším Pánom je Boh a zásadnou životnou smernicou kresťana je Božie posolstvo.

2. Božie spasné činy. Boh presahuje síce stvorený svet a je nezávislý od neho, ale je v ňom aktuálne prítomný a činný. Ani v kritických situáciách sa neslobodno beznádejne poddávať fatalizmu, ale skôr nasledovať príklady Ester alebo Mordokaja, ktorí po ponížených modlitbách k Bohu dôverujú v jeho pomoc a odvážne konajú. V tom spočíva aj pravý zmysel zmluvy medzi Bohom a jeho ľuďom.

Všetci Židia, čo v priebehu stáročí čítali alebo počúvali rozprávania Knihy Ester o oslobodení židovského národa od podlého osočovania a od potupnej smrti. Kresťanovi môže čítanie Knihy Ester pripomínať radosť pri »hostine« a slávení Eucharistie, v spomienke oslobodenia od hriechu a večnej smrti, v Ježišovi Kristovi.

Kniha Rút

1. Názov Knihy

Podľa Moabky Rút, jednej z hlavných postáv. V gréckom Septuaginte a vo Vulgáte je kniha zaradená medzi historické spisy. V hebr. Biblii medzi *ketubím* – spisy. Čítala sa na sviatok *Týždňov* - Turíce, keď sa obetovali prvotiny chleba z nového obilia - dožinky.

2. Obsah. Betlehemčan Elímelek /Elimelech, jeho manželka Noemi a synovia Machlón a Kiljón sa v čase hladu vystažovali do Moabska. Po Elímelekovej smrti sa oženili s Moabkami, Orpou /Orfa a Rút. Po 10 rokoch synovia zomreli. Noemi sa vrátila do Betlehema. Orpa tam zostala, Rút išla so svokrou, chcela patriť k jej ľudu a k jej Bohu - 1. kap. V Betleheme, bol práve čas žatvy. Rút išla zbierať klásky po žencoch a spoznala sa s Boázom /Bózom, ktorý sa k nej správal šľachetne a úctivo - 2. kap.

Rút pripomenula Boázovi povinnosť ako *goel* (výkupník, obranca) so záväznosťou levirátu, si ju mal Boáz vziať za manželku, a zaistiť zomrelému manželovi potomstvo a zachovať jeho dedičstvo 3. kap. Boáz si právo odkúpil a uzavrel s Rút manželstvo. Mali syna - Obéd, ktorý bol starým otcom Dávida, najväčšieho kráľa v Izraeli - 4. kap.

3. Cieľ knihy. Ukazuje ako sa Božím riadením Moabka Rút začlenila do vyvoleného národa - 4,13-17, stala pramatkou kráľa Dávida - v uskutočnení prisľúbení a v mesiášskom očakávaní.

4. Literárny druh je opravdivým umeleckým dielom. Charakteristikou Knihy Rút sú aj významy mien osôb: *Elímelek* - Môj-Boh je kráľ a *Noemi* – Moja rozkoš, mená synov *Machlón* - Choroba a *Kiljón* – Slabosť, boli už akousi predzvesťou ich skorej smrti. *Orpa* –

Tvrdošijnosť, ukázala „šiju“ (chrbát) svojej svokre. **Rút** - Priateľka už svojím menom svedčí o *prítulnosti* k svokre. Meno **Boáz** V ňom je sila, vzbudzuje nádej, kým meno **Mara** - Trpká pripomína tieseň, pri návrate do vlasti. **Obéd** - Služobník je zasa meno, ktorým sa označuje Pánov služobník. Každé meno má symbolický význam.

5. Posolstvo

1. Bezvýhradná dôvera dvoch žien, Noemi a Rút, v Božiu pomoc, aj vo veľmi ťažkých a trápnych situáciách. Splnili svoju povinnosť, v rodinných vzťahoch. Dali vynikajúce svedectvo o svojej viere v Boha a o vzájomnej dôvere a pomoci. Boáz vyniká ako veriaci muž, ktorý si verne a svedomito plní svoje príbuzenské povinnosti.

2. Rút je príkladom základných rodinných čností. Jej oddanosť a **šľachetná láska k svokre** je obdivuhodná a dojímavá. Opustí svoju vlasť, pokrvnú rodinu a nádej na nové manželstvo vo svojej rodnej krajine. Pripája sa k Noemi, chce patriť k ich ľudu a uctievať Jahveho ako svojho Boha - 1,16. Pre jej horlivosť a čnostný život si váži Boáz - 3,10 n. Požehnáva ju Boh, stáva pramatkou kráľa Dávida - 4,13.16. Evanjelista Matúš uvádza Rút v rodokmeni Ježiša Krista medzi predkami Dávidovho rodu - Mt 1,5 n. Knih Rút tak zdôrazňuje univerzalizmus spásy a mesianizmus.